

О П С О Ф П Р О Е К Т

ОБЩ ГРАДОУСТРОЙСТВЕН ПЛАН

Зона Б5, бл.11, вх.Б, ет.17, tell.920-68-62; 920-30-77; 920-30-97; fax 920-18-51, e-mail ogp@sofproect.com

ВЪЗЛОЖИТЕЛ: СТОЛИЧНА ОБЩИНА
НАПРАВЛЕНИЕ „АРХИТЕКТУРА И
ГРАДОУСТРОЙСТВО”
ГЛАВЕН АРХИТЕКТ НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА

ОБЕКТ: ДЕМОГРАФСКИ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ
АНАЛИЗ НА ТЕРИТОРИАЛНИ НИВА: ГР.СОФИЯ,
СТОЛИЧНА ОБЩИНА И ЗОНАТА НА АКТИВНО
ВЛИЯНИЕ НА СОФИЯ

(РЕЗЮМЕ)

ВРИД ДИРЕКТОР:

/инж. Ангел Янев/

София, 2016г.

1. Основание, предназначение и задачи на проучването

Основанието за изработване на настоящата задача е да се анализират и оценят протичащите демографски процеси, и измененията в икономическата и в социалната сфера на Столична община и на гр. София, настъпили в периода 2010-2015 г.

Резултатите от проучването са предназначени за ползване при изработването на нормативни документи по Закона за регионално развитие – Годишни доклади и Междинни оценки на действащи стратегически и планови документи на област София (Столица) и на Столична община за периода 2014-2020 г. Друго предназначение на резултатите е свързано с актуализиране на статистическата информация, съдържаща се в информационната система за прилагане на ОГП на Столична община, която се поддържа от ОП „Софпроект – ОГП“. Те могат да бъдат ползвани оперативно от структури на общинската администрация на Столична община.

Задачите, свързани с изследването са формулирани по следния начин:

- Информационно осигуряване на анализираните функционални системи и подсистеми – Демография, Икономика и Социална инфраструктура, вкл. и целева обработка на осигурената информация;
- Допълване на информационната система за прилагане на ОУП на Столична община с актуална (за периода 2010 -2015 г.) информация
- Анализи и оценки на протичащите процеси и на измененията в посочените функционални системи на територията на Столична община и общините от зоната на активно влияние на гр. София, настъпили в периода 2010 -2015 г.
- Разкриване на тенденции в развитието на трите функционални системи;
- Формулиране на предложения на Столична община до НСИ за подробна информация при преброяване на населението и жилищния фонд през 2021 г.

В структурно отношение задачата *“Актуализирани анализи и оценки на социално-икономическия комплекс на Столична община и зоната на активно влияние на гр. София”* е обособена в две основни части:

- Статистико-информационна;
- Аналитико-оценъчна.

В структурно отношение задачата *“Актуализирани анализи и оценки на социално-икономическия комплекс на Столична община и зоната на активно влияние на гр. София”* е обособена в две основни части:

- Статистико-информационна;
- Аналитико-оценъчна.

2. Статистико-информационно осигуряване

Едно от изискванията на възложителя е необходимата информация да бъде от официални източници. Такива източници са *Национален статистически институт* (НСИ) и *Ведомствени информационни системи на структури* на Министерство на образованието и науката (МОН), Министерство на здравеопазването (МЗ), Министерство на труда и социалната политика (МТСП), Министерство на културата (МК), Министерство на туризма (МТ), Столична община.

Териториалните нива, за които е осигурена съответната статистическа информация са:

- Община, в т.ч. Столична община и общините от зоната на активно влияние на гр. София;
- Административни райони на Столична община, населено място – за демографията и подсистема „Образование“, а по някои показатели за социалната инфраструктура – адресно посочени обекти.

Осигуряването на актуална информация за петгодишен период (2010 -2015 г.) дава възможност да се разкрият тенденции в демографското, икономическото развитие, както и на отделните подсистеми на Социалната инфраструктура.

3. Актуализирани анализи и оценки на демографското състояние и развитие

Подробно анализирани и оценени са количествените параметри и качествените характеристики на населението, а именно: брой и естествено и механично движение на населението на Столична община и общините от зоната на активно влияние на гр. София, както и възрастовата и икономическата му структура. Степента на подробност на анализите е по-висока за Столична община и населените места, включени в обхвата им, и по-обобщена за общините от зоната на активно влияние на гр. София.

На основата на подробните анализи и оценки са изведени тенденции в демографското развитие и за формулирани съответни изводи.

Тенденции в демографското развитие.

- Ясно очертана е тенденция на нарастване на броя на населението на Столична община, която се дължи основно на положителния механичен прираст. Обратна тенденция – на намаляване броя на населението в общините от зоната на активно влияние на гр. София, която е по-ясно изразена за общините, които не граничат непосредствено със Столична община;
- Като резултат от очертания ръст на населението на гр. София се очертава тенденция за увеличаване на дела му от населението на страната – от 13,8% (2001 г.) и 16,5% (2011 г.) същия през 2015 г. нараства на 17,2%;
- Очертаната положителна тенденция на ръст в броя на населението на Столична община е с териториална диференциация. За периода 2011 - 2015 г. при част от административните райони е налице нарастване на броя на населението им (райони Младост, Люлин, Витоша, Студентска, Красна поляна, Възраждане и др.), а при други райони (Средец, Оборище, Лозенец, Изгрев и др.) е налице процес на намаляване на броя на населението им;
- В естественото движение на населението се запазва трайната тенденция за намалявана на броя на родените и съответно на коефициента на раждаемост и нарастване на броя на умрелите и на коефициента на смъртност, водещо до отрицателен естествен прираст. Тази тенденция е характерна за всички териториални единици – обект на проучването, вкл. и за Столична община и за гр. София;
- Положителна тенденция за увеличаване на числовите стойности на механичния прираст се регистрира при Столична община, което основно се дължи на гр. София и на някои близко разположени населени места до столичния град;
- Анализите на възрастовата структура на населението разкриват тенденция на деформиране на същата, изразяваща се в относително по-ускорено нарастване на населението в над трудоспособна възраст, за сметка на това в под трудоспособна и частично на населението в трудоспособна възраст.
- Слабо изразена е и положителната тенденция на нарастване на броя на активното население на Столична община, което се дължи на заселване

на население, което е основно в активна в икономическо отношение възраст;

- Като резултат от очертаня ръст на населението на гр. София се очертава тенденция за увеличаване на дела му от населението на страната – от 13,8% (2001 г.) и 16,5% (2011 г.) същия през 2015 г. нараства на 17,2%;
- Очертаната положителна тенденция на ръст в броя на населението на Столична община е с териториална диференциация. За периода 2011 - 2015 г. при част от административните райони е налице нарастване на броя на населението им (райони Младост, Люлин, Витоша, Студентска, Красна поляна, Възраждане и др.), а при други райони (Средец, Оборище, Лозенец, Изгрев и др.) е налице процес на намаляване на броя на населението им;
- В естественото движение на населението се запазва трайната тенденция за намалявана на броя на родените и съответно на коефициента на раждаемост и нарастване на броя на умрелите и на коефициента на смъртност, водещо до отрицателен естествен прираст. Тази тенденция е характерна за всички териториални единици – обект на проучването, вкл. и за Столична община и за гр. София;
- Анализите на възрастовата структура на населението разкриват тенденция на деформиране на същата, изразяваща се в относително по-ускорено нарастване на населението в над трудоспособна възраст, за сметка на това в под трудоспособна и частично на населението в трудоспособна възраст. Тази обща тенденция е с различни проявления в общините – обект на настоящите анализи и оценки;
- Слабо изразена е и положителната тенденция на нарастване на броя на активното население на Столична община, което се дължи на нарастване на броя ѝ на основата на заселване на население, което е основно в активна в икономическо отношение възраст.

Основни изводи за състоянието и демографското развитие

- Столична община е една от малкото български общини, които продължават да увеличават броя на населението си. Фактори за това са положителното развитие на общинската икономика, насочването на значителна част от инвестициите, вкл. и преките чуждестранни

инвестиции, продължаващото развитие на гр. София не само като регионален, а и като национален обслужващ финансов, транспортен, иновативен, образователен, здравен и др. видове център;

- По отношение на броя на населението и темповете на нарастването му се констатира, че през 2015 г. е надхвърлен прогнозния брой към 2020 г. от 1 300 000 д., заложен в ОУП на Столична община;
- Положителният механичен прираст, компенсира в значителна степен ниския, на отрицателен естествен прираст, което е и причина за нарастване на броя на населението на Столична община, респективно на гр. София;
- Териториалните измерения в ръста на броя на населението показват, че той е пространствено ориентиран към административните райони в Столична община, които разполагат с повече свободни терени за жилищно строителство, поради което привличат инвестиционен интерес (Младост, Витоша, Студентски, Надежда и др.). Това са районите с най-високо нарастване броя на населението им;
- Раждаемостта в анализирани териториални единици, която е от типа „песимистичен“ за общините от зоната на активно влияние на гр. София и от „стагниращ“ тип за Столична община и гр. София е фактор лимитиращ бъдещото запазване на специфичните възрастови групи с последици за по-нататъшното функциониране на образователната система.;
- Продължаването на тенденцията за неконтролируем ръст на населението на Столична община и на гр. София изключително на базата на положителен механичен прираст ще създава проблеми в провежданата държавна регионална политика. Обезлюдяването на общини от близките до столицата Югозападен и Северозападен район и демографското натоварване на гр. София изискват съответни нормативни и управленски решения.

4. Икономическо развитие и икономическа активност

Икономиката на Столична община е подчертан многопрофилен характер. Водещи функции в нея имат обслужващи дейности от третичния (обслужващ) сектор и икономически дейности с промишлен характер, а аграрния сектор има допълващи функции.

Анализирани са макроикономическите показатели на столичната икономика, направена е обща секторна и отраслова характеристика на икономиката, както и на основни икономически дейности. Направен е и анализ на инвестиционната активност. На основата на извършените анализи и оценки са изведени някои общи тенденции в развитието на икономиката и са направени съответни обобщени изводи.

Тенденции в икономическото развитие

- Ясно очертана е тенденцията на ръст на макроикономическите показатели – БВП и БДС за анализирания период, както и на нарастване на относителния дял от стойностите им за страната;
- Поради по-високия ръст на броя на населението на Столична община, от реализирания ръст на БВП, се очертава колеблива тенденция в стойността на БВП на лице от населението, като пред 2013 и 2014 г. той е по-нисък от стойностите му през 2012 г.
- Продължава тенденцията на намаляване на размера на инвестициите, в т.ч. и на преките чуждестранни инвестиции в Столична община, което е резултат от остатъчното, инерционно влияние на икономическата иу финансова криза от 2007-2008 г. През 2015 и 2016 г. тази тенденция е с обратен знак, поради по-доброто усвояване на средства от европейските фондове за приключилия програмен период 2007-2013 г.
- Очертана е колеблива тенденция в секторното развитие на столичната икономика, изразяваща се в:
 - Стабилно развитие на аграрния сектор, който въпреки това има символично място по отношение на делът му в произведената БДС (0,2%);
 - Намаляващо значение и роля на сектор „Индустрия“ по отношение на макроикономическите показатели (спад от 17 на 13% от произведената БДС);
 - Нарастване на абсолютната стойност и на относителния дял на БДС в третичния сектор („Услуги“);
- Продължава тенденцията на свиване на дейността на промишлени отрасли, които в предишни периоди имаха стабилно развитие – производство на химични продукти, производство на електроенергия, производство на машини и др.;

- Водещи позиции с тенденция на трайно развитие на икономически дейности от сектор „Услуги“, - „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Хотелиерство и ресторантьорство“, както и на аутсорсинг услуги в областта ИТК сектора и др.

Изводи за състоянието и развитието на икономиката

- Абсолютните стойности на произведените в Столична община БДП и БДС са около и малко над два пъти по-високи от средните за страната, което е индикатор за капацитета и възможностите на столичната икономика;
- Съпоставката на стойностите на макроикономическите и на основните икономически показатели на Столична община с тези на останалите региона в страната показват съществени различия и диспропорции в икономическото им развитие;
- По основните икономически показатели, икономиката на Столична община (брой предприятия, брой заети лица, размер на произведената продукция, размер на ДМА) се падат от 27-28 до 40-45% от стойностите им за страната;
- В подкрепа на констатацията за ефективността и по-високата конкурентоспособност на икономиката на Столична община е обстоятелството, че при по-нисък относителен дял на предприятията от тези в страната към 2014 г. (28%) и на заетите лица (32%), произведената продукция съставлява 44% от тази на страната, а на ДМА – 42%;
- Водещи функции в икономиката на Столична община има третичния сектор, което е свързано с функциите на гр. София като национален и международен обслужващ център в сферата на финансите, транспорта, търговията, образованието, здравеопазването и др.;
- Промисленото развитие на Столична община губи от позициите си в миналото, като продължава тенденцията за реструктуриране на промишлеността – за сметка на трудоемки и ресурсоемки промишлени производства се развиват наукоемки, с по-висока принадена стойност производства;

5. Анализи и оценки на Социалната инфраструктура

Предмет на актуализираните анализи и оценки са основно бюджетните социални услуги.

В сферата на образованието в Столична община е представен пълния спектър от образователни институции – от предучилищно обучение до висшето образование. Гр. София е с функции на национален, регионален и междуселищен (общински) образователен център. Образователната система както в Столична община, така и в общините от зоната на активно влияние на гр. София, е основно с публичен характер. Частните образователни институции допълват функциите на тези с публичен характер. На основата на подробните анализи и оценки са изведени следните тенденции в развитието и на направени обобщени изводи.

➤ **Тенденции в развитието на образованието:**

- Съпоставката между тенденциите в нарастване на броя на децата, записани в детските заведения в Столична община, в т.ч. и в тези в гр. София, и тенденцията на нарастване на броя на потенциалните ползватели на предучилищното образование (децата в предучилищна възраст) за периода 2010-2015 г. показва, че все още има значителен брой деца, които не са обхванати в разглежданата образователна (обучителна) система в гр. София. Независимо от тази констатация е налице тенденция на намаляване на броя на т.нар. „чакащи“ или незаписани деца, резултат от постоянната политика на Столична община за решаване на проблема с недостига на места в детските градини;
- Статистическите данни ясно очертават тенденция на нарастване на инфраструктурата на предучилищното образование, изразена както чрез увеличаване на броя на функциониращите детски заведения от всякакъв тип (ОДЗ и ЦДГ) и начин на финансиране (публично и частно), така и на капацитета на тези заведения (брой места в тях);
- По отношение на развитието на инфраструктурата на предучилищното образование в отделните административни райони се наблюдава тенденция на засилено внимание към разширяване капацитета на детските заведения в районите с по-висок брой на незаписани деца за сметка на периферните административни райони, в които потребностите са решени;

- Териториалното развитие на частните детски заведения, които са с допълващ характер на публичното предучилищно образование, показва тенденция на ориентиране към периферни административни райони на Столична община (район Витоша – 27 ЧДГ от общо 67 частни детски градини в Столична община, район Панчарево – 5 ЧДГ, Овча Купел – 6 ЧДГ и др.), тъй като в тези части на общината има подходящи условия за разкриване на детски заведения.

В сферата на *общото и на професионалното образование* тенденциите са:

- Очертаната тенденция в нарастване на броя на учениците в общообразователните училища в Столична община не е равномерна през отделните години на изследвания период. През учебната 2011/2012 г. се наблюдава спад спрямо предходната 2010/2011 учебна година с 0,5%. През следващите години се очертава тенденция на траен, макар и не много висок ръст, като през учебната 2015/2016 г. този ръст е 103,4% спрямо предшестващата учебна година;
- Данните за начина на финансиране на общообразователните училища показва устойчива тенденция на нарастване на частните училища, като се увеличава броят на профилираните частни училища (основно езикови, но и такива по изкуства);
- От страна на частния сектор в общото образование се наблюдава засилен интерес към периферните райони на Столична община – административни райони „Витоша“, Панчарево, Студентски, Овча Купел, както и към някои райони в компактният столичен град – Лозенец, Слатина и др.

Изводи от актуализираните анализи

- Предучилищното образование в Столична община, което е основно с публичен характер (финансирано от общинския бюджет) е един от приоритетите на провежданата общинска социална политика. Аргументи в подкрепа на посочения извод е постоянният ръст на бюджетните ресурси, както и инвестиционните разходи за разширяване капацитета на съществуващи детски заведения (при които това е възможно) и строителството на нови детски градини;
- Независимо от тенденцията за разширяване капацитета на детските заведения (като брой места, отнесени към броя на записаните деца), в

Столична община все още се наблюдава недостиг на места. Аргумент в това отношение е посоченият вече показател „брой места на 100 деца“, който средно за Столична община за последните 6 години е 88,5.

- Ръстът на записаните деца в детските заведения в Столична община като цяло за периода 2010-2016 г. (120,8%) отстъпва на ръста на местата в тях (122,1%), докато за гр. София ръстовете по двата показателя за почти изравнени и са съответно 116,5% за записаните деца и 115,5% за наличните места.
- В териториален аспект (по административни райони) се наблюдават различия в осигуреността на места в детските заведения. С почти пълна задоволеност сместа в ЦДГ са периферните административни райони – Банкя, Нови Искър, Панчарево, Витоша, Кремиковци и Студентски. По-сериозен е недостига на места в административни райони Красно село, Младост, Люлин, Триадица.
- От всички частни детски градини на територията на Столична община 40,3% (27 бр.) са разположени на територията на район Витоша.
- Част от средните училища в Столична община са с надобщински функции и в тях се обучават ученици не само от съседните общини, а и от страната. Такива са профилираните училища – езикови, спортни и др., както и тези, които са с национален статут (по изкуствата, в областта на културата и др.
- Столична община е утвърден образователен център в сферата на професионалното образование – тук са разкрити професионални училища с профил, който не е представен на друго място в страната – ПГ по прецизна техника и оптика (с национален статут); Частна професионална гимназия по Мултимедия, компютърен графичен дизайн и анимация и др.;

➤ **Тенденции и изводи за развитието на здравеопазването**

- За анализирания период се очертава тенденция за разширяване на здравната инфраструктура на територията на Столична община, като това е валидно както за лечебните заведения за извънболнична, така и за болнична лечебна помощ;
- Налице е тенденция за по-ефективно използване на съществуващата болнична инфраструктура, която се реализира чрез оптимизиране –

намаляване на броя на болничните легла в по-големите държавни и общински болници.

- Нарастване на болничните заведения със статут на Университетски болници, което е в пряка връзка за интеграция на медицинските дейности с обучението и повишаване подготовката на студентите от Медицинския университет в София;
- Очертава се продължаваща тенденция за свръх концентрация на болнични заведения в централните части на гр. София. В два от административните райони (Красно село и Трианица) са разположени 15 болници. Съществуващият специализиран център в сферата на здравеопазването (формиран на базата на Александровска болница и другите болници – изпълняващи и функции на университетски клиники) продължава да „обраства“ с нови малки по капацитет частни болници. Те не винаги отговарят на изискванията на устройствените нормативи за площ на 1 болнично легло (вкл. и за паркова среда).
- Частният сектор проявява траен инвестиционен интерес към болничната лечебна помощ, независимо от държавната регулация на процеса за разкриване на нови болници.
- Средната осигуреност с болнични легла на 1000 д. от населението за разглеждания период се запазва на едно ниво, независимо от нарастване броя на болничните легла, което се дължи и на нарастване на броя на населението на Столична община..

➤ ***Тенденции в развитието на социалните дейности***

- Очертава се неблагоприятната тенденция на увеличаване броя на лицата от различните рискови групи, които се нуждаят от социална подкрепа и закрила. С по-значими социални измерения е тенденцията на нарастващ брой на децата в риск и социална изолация;
- През анализирания период продължава положителната тенденция по реализацията на социалния модел за деинституализация на социалните услуги и трансформирането им в услуги предоставяне в общността и обичайната среда;
- Задълбочава се тенденцията за по-нататъшно развитие на социалните дейности, които са общинска отговорност, като се

утвърждават формите за подпомагане на нуждаещите се през есенно-зимния сезон.

➤ **Тенденции в развитието на културата**

- Инвестиционната активност в разширяване на инфраструктурата на културата през анализирания период е твърде ниска. Причината за това е липсата на достатъчно бюджетни ресурси с инвестиционен характер, както и липсата на достатъчен интерес от страна на частни инвеститори към изграждане на обекти в сферата на културата;
- Разкриването на 4 нови киносалона в анализирания период е резултат от възможностите за включването им като част от ново разкритите МОЛ;
- Независимо от слабото, или нулево разширяване на мрежата от културни обекти (стагнация в развитието на инфраструктурата на културата), се очертава тенденция на разширяване на мащабите на културните дейности. Те се изразяват в ръст на театралните постановки и на посещенията в театрите, нарастване на броя на музейните експонати и на посещенията в музеите и т.н.

Подробната статистическа и друга информация с оперативен характер е представена в 21 таблични приложения към текстовата част на задачата. За улеснение при нейното ползване тя е представена и във формат EXCEL.